

[בראשית לז י] שיעקב אמר ליוסף על חלומו "הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה".<sup>(26)</sup>

אמר רב חייא בריה דרב הונא: חזינא להו לאביי ורבא המצלו אצלויי, מטין על צדיהם ואין פושטין ידיהם ורגליהם.

תני חדא: "הכורע בהודאה, הרי זה משובח". ולכאורה תמוה, שהרי תניא אידך: "הרי זה מגונה".

מתרצת הגמרא: לא קשיא. הא הכורע בתחלה משובח, ואילו הא הכורע לבסוף מגונה.

רבא ברע בהודאה תחלה וסוף. אמרי ליה רבנן: אמאי קא עביד מר הכי?

אמר להו: חזינא לרב נחמן דברע, וחזינא ליה לרב ששת דקא עבד הכי.<sup>(27)</sup>

מקשה הגמרא: איך עשו כן, והתניא

בבביתא "הכורע בהודאה הרי זה מגונה", והעמדנוה על הכורע בסוף?

מתרצת הגמרא: הריא, בהודאה שבהלל, כשאומר "הודו לה' כי טוב". אך בהודאה שבתפלה צריך לכרוע.

תמהה הגמרא: והתניא "הכורע בהודאה שבתפלה ובהודאה של הלל הרי זה מגונה"? הרי שגם בהודאה שבתפילה נחשב "מגונה"?

מתרצת הגמרא: כי תניא הריא, בהודאה דברכת המזון. ובאמת הכורע בסוף הודאה שבתפלה עושה כראוי.

### מתניתין:

המתפלל וטעה, סימן רע לו.

ואם שליח צבור הוא, וטעה, סימן רע לשולחיו, מפני ששלוהו של אדם כמותו.<sup>(28)</sup>

"אלו ברכות שאדם שוחה בהן — באבות ובהודאה", שהרי אילו היה מפורש כן בתוספתא לא היו דנים בכך.

אך בשם הראב"ד כתב שגרס בבביתא "תחלה וסוף", וביאר שרבא ורב נחמן ורב ששת לא כרעו כשהתפללו שמונה עשרה, אלא ב"מודים דרבנן", וכמובא בירושלמי "הכל שוחחין עם הש"ץ בהודאה", ואף בסוף "מודים דרבנן" יש לכרוע. אך אין צריך לכרוע עם הש"ץ כשמגיע ל"לך נאה להודות".

28. רבינו יונה והריטב"א הביאו כאן את המקור מה"ת לדיני שליחות, ומשמע שהש"ץ נחשב כשליח ממש, אך החתם סופר [יו"ד שכא] נקט שהוא משום ערבות, ושומע כעונה,

26. המנחת חנוך [כח] הקשה למה לא הביאו את פסוק שנאמר קודם [בראשית יט ב] כשבאו המלאכים ללוט "וישתחו אפים ארצה". וביאר שהיה אפשר לדחות כי התורה מספרת שכך השתחוה לוט לפניהם, אף שגם ללא פישוט ידים ורגלים נחשבת השתחוואה, ורק מתשובת יעקב ליוסף ניתן ללמוד שללא פישוט אינה השתחוואה, שהרי לא סיפר שראה בחלומו שישתחוו ארצה בפישוט ידים ורגלים, אלא רק "משתחויים לי" ובכל זאת הבין יעקב שכך היא צורת ההשתחוואה.

27. הרשב"א הוכיח מטענת רבנן לרבא, ומתשובתו שנהג כרבתי, שלא גורסים בתוספתא לעיל "בהודאה תחלה וסוף", אלא